

TÜRK ANAYASA DÜZENİ

2014 – 2015 BAHAR DÖNEMİ ARA SINAV

31 Nisan 2015 Saat 16:00

SORU–1: Osmanlı dönemi anayasal gelişmelerini kronolojik olarak yazınız. Gelişmelerin önemini anlatınız. (20 puan)

Osmanlı dönemi anayasal gelişmeleri temel olarak beş tarihte değerlendirilebilir:

1808 Sened-i İttifak: Osmanlı padişahı-sadrazamı ile dönemin ayanlarının bir kısmı arasında imzalanan bir misaktır. Bu misak ile padişah ve ayanlar karşılıklı olarak kazanımlar elde etmiş, ayrıca halkın can ve mal güvenliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Bu senet padişah otoritesini ilk defa sınırlandıran bir belge olarak kabul edilebilir.

1839 Tanzimat Fermanı: Osmanlı devletinin ilk haklar bildirgesidir. Halka yönelik kimi hak ve özgürlükler getirilmiştir. Can, mal, ırz güvenliği, mülkiyet hakkı, müsadere yasağı, yargılanma hakkı vb. Aynı zamanda siyasi iktidarı sınırlandıran harcamaların kanuniliği ve kanunun üstünlüğü ilkeleri kabul edilmiştir.

1856 Islahat Fermanı: Bu ferman, askerlik, eğitim, memuriyete giriş, adalet ve vergi alanlarında gayrimüslimlere bazı haklar tanıyarak, Müslümanlar ile eşitlik sağlamaya yönelik haklar bildirgesidir.

1876 Kanun-i Esasi: Osmanlı devletinin ilk anayasasıdır. Osmanlı bu anayasa ile çift parlamentolu bir anayasalı monarşiye geçmiştir. Padişahın yasama ve yürütme üzerinde mutlak yetkisinin devam etmesi sebebiyle tam olarak meşruti monarşi kabul edilemez.

1909 Kanun-i Esasi değişiklikleri: Yasama ve yürütme üzerinde padişahın mutlak otoritesi kaldırılarak; sembolik yetkili bir devlet başkanlığına dönüştürülmüş, Osmanlı gerçek anlamda meşrutiyete kavuşmuştur.

SORU–2: 1982 Anayasası ile getirilen parlamenter sistemi anlatarak, bunun “rasyonelleştirilmiş parlamentarizm” olarak adlandırılmasını sağlayan özellikleri yazınız. (20 puan)

1961 Anayasası, birçok anayasal meselenin çok katılımlı ve uzlaşmaya dayalı olarak çözümlenmesini hedeflemişti. Uygulamada bu durum çok sorunlu geliştiğinden ve kimi tıkanıklıklara yol açtığından, 1982 Anayasasını yapanlar daha kolay karar alıcı ve yürütmeyi güçlendirici bir sistem getirmeyi hedeflemişlerdir. Buna **rasyonelleştirilmiş parlamentarizm** denir. Bu özellikler:

- 1- Cumhuriyet Senatosunun kaldırılarak, parlamentonun tek meclisli sisteme dönüştürülmesi
- 2- Cumhurbaşkanı seçiminin kolaylaştırılması (en fazla 4 tur)
- 3- Cumhurbaşkanına TBMM seçimlerini yenileme yetkisi getirilmiştir
- 4- TBMM toplantı ve kabul yeter sayısı düşürülmüştür.
- 5- Siyasi parti grubu kurmanın zorlaştırılması (10 milletvekilinden 20 milletvekiline çıkarılması)

SORU–3: Anayasa yapım yöntemi bakımından 1961 Anayasası ile 1982 Anayasasını karşılaştırınız. (15 puan)

1961 Anayasası ile 1982 Anayasasının yapım yöntemi bakımından bazı benzerlikler ve farklılıklar vardır.

Benzerlikler:

- 1- Her iki anayasa da askeri darbeler sonucu hazırlanmıştır.
- 2- Her iki anayasa kurucu meclis tarafından yapılmıştır. Her ikisinde de kurucu meclis askeri ve sivil iki kanattan oluşmaktadır.
- 3- Her iki anayasa da halkoylaması (kurucu referandum) yoluyla kabul edilmiştir.

Farklılıklar:

- 1- 1961 Anayasasının yapımındaki sivil kanat, 1982 Anayasasını yapan kurucu meclisin sivil kanadına göre daha temsili niteliktedir.
- 2- 1961 Anayasasının hem yapım, hem halkoylaması sürecinde siyasi partiler aktif rol almıştır. 1982’de bu mümkün olmamıştır.
- 3- 1961 Anayasasında anayasanın halkoyunda kabul edilmemesi durumunda ne olacağı açıkça belirtilirken, 1982 Anayasasında bu belirtilmemiştir.
- 4- 1982 Anayasasının kabulü aynı zamanda mevcut devlet başkanının cumhurbaşkanı seçilmesi şeklinde olmuştur.

SORU–4: 1946–1977 yılları arasındaki seçimleri, kullanılan seçim sistemi ve sonuçları bakımından anlatınız. (15 puan)

1946 Seçimleri: Cumhuriyet tarihinin ilk tek dereceli seçimidir. Gizli oy, açık sayım ve yargı denetimi ilkeleri uygulanmamıştır. Çoğunluk sistemi uygulanmış, CHP seçimi kazanmış (tek başına iktidar), DP 2. parti olmuştur.

1950 – 1954 ve 1957 Seçimleri: Gizli oy, açık sayım ve yargı denetimi ilkeleri uygulanmıştır. Çoğunluk sistemi uygulanmıştır. DP seçimi kazanmış (tek başına iktidar), CHP 2. parti olmuştur.

1961 Seçimleri: Nispi temsil (barajsız d’Hondt) sistemi uygulanmıştır. CHP seçimi kazanmış (koalisyon); Adalet Partisi 2. parti olmuş; meclise Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi adıyla iki parti daha girmiştir.

1965 Seçimleri: Milli bakiye sisteminin kullanıldığı tek seçimdir. AP seçimi kazanmış (tek başına iktidar); CHP 2. parti olmuştur. Millet Partisi ile Türkiye İşçi Partisi meclisin yeni partileridir.

1969 Seçimleri: Barajsız d’Hondt sistemi uygulanmıştır. AP seçimi kazanmış (tek başına iktidar); CHP 2. parti olmuştur. Güven Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Birlik Partisi meclisin yeni partileridir. (1971-1974 arası partiler üstü hükümetler dönemi.)

1973 Seçimleri: Barajsız d'Hondt sistemi uygulanmıştır. CHP seçimi kazanmış; Adalet Partisi 2. parti olmuştur. Demokratik Parti ve Milli Selamet Partisi meclisin yeni partileridir. CHP ve Adalet Partisi arasında el değıştiren koalisyonlar dönemi.

1977 Seçimleri: Barajsız d'Hondt sistemi uygulanmıştır. CHP seçimi kazanmış; Adalet Partisi 2. parti olmuştur. CHP ve Adalet Partisi arasında el değıştiren koalisyonlar dönemi.

SORU–5: Osmanlı klasik dönemi Divan-ı Hümayun'un yetkilerinden kısaca bahsediniz ve üyelerini birer cümleyle anlatınız. (15 puan)

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren devlet işlerinin görülmesinden birinci derece sorumlu organ Divan-ı Hümayun'dur. Devletin siyasi, idari, mali, hukuki her türlü işleri burada padişah adına görüşülüp, onun adına kararlar alınır.

Siyasi yetkileri, devletin bütün tebaasının güvenliğini temin etmek, güvenliğe yönelik yapılmış olan olayları bastırmak, teşebbüs edenleri cezalandırmak, nüfus hareketlerini kontrol altında tutmak, konar-göçer ve göçebe toplulukların kontrolünü sağlamak divanın iç işlerdeki yetki ve sorumluluğudur. Yabancı elçilerin karşılanması divanın sorumluluğundadır.

Hukuki yetkileri, yasaların (padişahın fermanları, emirleri ve buyrukları gibi özel nitelik taşıyanlar hariç) hazırlanması ve uygulamaya konmasını sağlar; yargıda bir üst mahkeme görevi yaparak ilk derece mahkemelerinin kararlarını temyiz merciidir. Ayrıca kadı ve naiblerin denetimini yapar.

İdari yetkileri ise, bütün üst düzey yöneticilerin ve kadıların atamasını yapmak, hakkında şikayet olan bir yönetici hakkında soruşturma yapmaktır. Din, vakıf, eğitim ve tüm idari mekanizmanın denetimini yapmak, nüfus listeleri yaptırmak, buhranlı dönemlerde tedbirler almak, mahkeme sayısını artırmak, hazineden para çıkarılması ve vergi işlerinin düzenlenmesi gibi görevleri vardır.

Divan-ı Hümayun'un üyeleri:

Vezir-i Azam (Sadrazam): Osmanlı Devleti'nde sadrazam padişahın mutlak vekilidir ve padişah adına yasama, yargı ve yürütme görevini kullanır; savaş durumlarında serdar-ı ekrem sıfatıyla başkumandanlık görevini yürütürlerdi.

(Kubbealtı) Vezirler: Vezirler divanın üyeleridir. Davalara müdahale etmezler, sorulduğu takdirde fikirlerini beyan ederlerdi. Devlet yönetiminde tecrübe kazanmak ve danışmanlık hizmetinde bulunmak için Divan-ı Hümayun toplantılarına katılırlardı.

Kazasker: Divana gelen adli davalara bakmaktır.

Nişancı: Görevi padişahın fermanları üzerine padişahın tuğrasını çekmek; fermanları yazmak, fermanların tashih ve kontrollerini yapmak, örfi hukukla ilgili kanunları tespit etmek, tapu tahrir defterlerinde olan değışiklikleri kaydetmektir.

Başdefterdar: Mali konularda geniş yetkilere sahiptirler ve padişahın mallarının vekili konumundadırlar.

SORU–6: 1924 Anayasası ile 1961 Anayasasının anayasa yargısına bakışını karşılaştırınız. Bu farkın olası nedenleriyle ilgili bir-iki cümle yazınız. (15 puan)

1924 Anayasasına göre anayasayı yorumlama yetkisi TBMM'nindir (yasama yorumu). Ayrıca anayasanın TBMM'ye tanımış olduğu üstünlük de dikkate alındığında 1924 Anayasasına göre anayasa yargısı imkânsız hale gelmektedir. 1950lerde kimi anayasa yargısına ilişkin teşebbüsler ise kabul görmemiştir. 1961 Anayasası ise Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşunu öngörmüş ve nitekim 1962 yılında Anayasa Mahkemesi görevine başlamıştır.

1924 Anayasasının TBMM'yi diğer organlara göre üstün kabul etmesi ve yasama yorumu ilkesi, onun yaptığı yasaların anayasaya uygunluğunu önkabul yapmakta ve bunu denetleyecek farklı bir kuruluşa yer bırakmamaktadır. Buna karşın, özellikle 1950li yıllar Demokrat Parti iktidarı döneminde çıkartılan kanunlar, anayasa koyucunun yasama organına karşı daha tedbirli davranmasına ve böylelikle anayasa yargısı mekanizmasına gerek göstermiştir.

	<p>Dr. Veysel DİNLER Öğretim Üyesi</p> <p>+90 364 2257700–1457 veyseldinler@hitit.edu.tr http://web.hitit.edu.tr/veyseldinler www.veyseldinler.com</p>	<p>Hitit Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü TOKİ Yerleşkesi 19040 Çorum/TURKEY</p> <p>Posta: PK.45 Çorum/TR</p>
---	--	--